

Solistički koncert

Lovrić-Caparin, Filipa

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Academy of Arts and Culture in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:251:259972>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-05**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Academy of Arts and Culture in Osijek](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA ŠROSSMAYERA U OSIJEKU
AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU U OSIJEKU
ODSJEK ZA GLAZBENU UMJETNOST
SVEUČILIŠNI DIPLOMSKI STUDIJ PJEVANJA

FILIPA LOVRIĆ – CAPARIN

SOLISTIČKI KONCERT

DIPLOMSKI RAD

MENTOR:

prof.art.dr.sc. Berislav Jerković

Osijek, 2024.

Sadržaj

SAŽETAK.....	
SUMMARY	
UVOD	1
1. Giovanni Maria Bononcini	2
1.1. Biografija i stvaralaštvo.....	2
1.2. Analiza djela „Deh piu a me non v'ascondete“	3
2. Johann Sebastian Bach.....	5
2.1. Biografija i stvaralaštvo.....	5
2.2. Muka po Mateju, BWV 244	6
2.3. Analiza djela „Ich will dir mein Herze schenken“	7
3. Johannes Brahms	9
3.1. Biografija i stvaralaštvo.....	9
3.2. Analiza djela „Salome“	10
4. Richard Wagner	12
4.1. Biografija i stvaralaštvo.....	12
4.2. Analiza djela „Die Engel“	13
5. Richard Strauss	15
5.1. Biografija i stvaralaštvo.....	15
5.2. Analiza djela „Die Nacht“	16
6. Gustav Mahler.....	18
6.1. Biografija i stvaralaštvo.....	18
6.2. Analiza djela „Liebst du um Schönheit“	19
7. Blagoje Bersa.....	21
7.1. Biografija i stvaralaštvo	21
7.2. Analiza pjesme „Seh duš dan“	22
7.3. Analiza pjesme „Robinjica“	25
8. Wolfgang Amadeus Mozart.....	27
8.1. Biografija i stvaralaštvo.....	27
8.2. Opera „Figarov pir (Le nozze di Figaro)“	28
8.3. Analiza arije grofice <i>Porgi, amor</i>	31
9. Giuseppe Verdi	33
9.1. Biografija i stvaralaštvo.....	33
9.2. Opera „Otello“	34

9.3. Analiza arije Desdemone <i>Ave Maria</i>	36
ZAKLJUČAK	39
POPIS LITERATURE	40

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU U OSIJEKU

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja Filipa Lovrić - Caparin potvrđujem da je moj diplomski rad

pod naslovom Solistički koncert

te mentorstvom prof. art. dr. sc. Berislav Jerković

rezultat isključivo mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio diplomskog rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranog rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga završnog/diplomskog rada nije iskorišten za bilo koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

U Osijeku, 27. svibnja 2024.

Potpis

Filipa Lovrić - Caparin

SAŽETAK

Ovaj rad obrađuje program diplomskog koncerta kroz biografije skladatelja, njihovo stvaralaštvo te analize njihovih djela. U analizama je naglasak na formi djela, karakterističnostima i interpretativnim zadacima djela. Također, navedeni su i vokalno-tehnički zahtjevi za uspješnu izvedbu odabranih skladbi.

Rad obuhvaća pregled biografije i stvaralaštva G. M. Bononcinija i analizu arie antice *Deh piu a me non v'ascondete*; J. S. Bacha i oratorijske arije *Ich will dir mein Herze schenken* iz Muke po Mateju. Analizu djela 19. i 20. st.: J. Brahmsa i analizu solo pjesme *Salome* op. 69, br. 8; R. Wagnera i analizu pjesme *Der Engel* iz ciklusa pjesama *Wesendonck lieder*; R. Straussa i analizu pjesme *Die Nacht* op. 10, br. 3; G. Mahlera i analizu pjesme *Liebst du um Schönheit* op. 44, br. 2. Biografiju B. Berse te analizu solo pjesama *Robinjica* op. 47 i *Seh duš dan* op. 74. Pregled biografije i stvaralaštva W. A. Mozarta, sadržaj opere „Figarov pir“ i analizu arije Grofice *Porgi amor* i za kraj biografiju G. Verdija, sadržaj opere „Otello“ te analizu arije Desdemone *Ave Maria*.

Upoznavanjem skladatelja i analizom njihovih djela postiže se bolje razumijevanje samog glazbenog materijala. Analitičkim proučavanjem notnog teksta dolazi se kako do smjernica tako i do boljih interpretativnih ideja tih djela.

Ključne riječi:

analiza, biografija, interpretacija, oratorijska arija, operna arija, aria antica, solo pjesma, opera, Muka.

SUMMARY

This thesis deals with the program of the graduation concert through the biographies of the composers, their creations and the analysis of their works. In the analyses of the works, the emphasis is on the form, the characteristics and interpretative tasks of those works. Also, the vocal technical requirements for the performance of these compositions are listed.

The work includes an overview of the biography and creativity of G. M. Bononcini and an analysis of the ancient aria *Deh piu a me non v'ascondete*; J. S. Bach and the oratorio arias *Ich will dir mein Herze schenken* from the Matthew Passion. Analysis of works of the 19th and 20th centuries: J. Brahms and analysis of the solo song *Salome* op. 69, no. 8; R. Wagner and analysis of the song *Der Engel* from the Wesendonck lieder song cycle; R. Strauss and the analysis of the song *Die Nacht* op. 10, no. 3; G. Mahler and the analysis of *Liebst du um Schönheit* op. 44, no. 2. Biography of B. Bersa and analysis of solo songs and the analysis of the solo songs of *Robinjica* op. 47 and *Seh duš dan* op. 74. An overview of the biography and creativity of W. A. Mozart, the content of the opera *The Pyre of Figaro* and the analysis of the Countess Porgi amor aria and finally the biography of G. Verdi, the content of the opera *Otello* and the analysis of the aria *Desdemona Ave Maria*.

By getting to know composers and analyzing their works, we achieve a better understanding of the musical material itself. By analytically studying the musical text, we arrive at guidelines and better interpretive ideas of these works.

Key words:

analysis, biography, interpretation, oratorio aria, operatic aria, aria antica, solo song, opera, Passion.

UVOD

Tema ovog diplomskog rada je pregled i analiza programa solističkog koncerta. Rad sadrži deset poglavlja koja se sastoje od biografija skladatelja, analiza djela te interpretativnih i vokalno-tehničkih karakteristika tih djela. Solistički se koncert sastoji od skladbi koje pripadaju različitim stilskim razdobljima, od 18. do 20. stoljeća. Pisana obrada djela iz programa solističkog koncerta pomoć će pri kvalitetnijoj izvedbi samog koncerta, u smislu boljeg shvaćanja glazbenog teksta. U analizi svakog djela istaknuti su i tehnički zahtjevniji aspekti čime postizemo fokus na izradu posebno tih dijelova.

Program solističkog koncerta:

1. Giovanni Maria Bononcini: *Deh piu a me non v'ascondete*
2. J. S. Bach: *Ich will dir mein herze schenken* arije iz „Muke po Mateju“
3. Johannes Brahms: *Salome* op. 69, br. 8
4. Richard Wagner: *Der Engel* iz ciklusa pjesama „Wesendonck lieder“
5. Richard Strauss: *Die Nacht* op. 10, no. 3
6. Gustav Mahler: *Liebst du um Schönheit* op. 44, br. 2
7. Blagoje Bersa: *Robinjica* op. 47
8. Blagoje Bersa: *Seh duš dan* op. 74
9. Wolfgang Amadeus Mozart: *Porgi amor*, arija grofice iz opere „Figarov pir“
10. Giuseppe Verdi: *Ave Maria*, arija Desdemone iz opere „Otello“

1. Giovanni Maria Bononcini

1.1. Biografija i stvaralaštvo

Giovanni Maria Bononcini je talijanski skladatelj koji je rođen 23. rujna 1642. u Montecoroneu, a umro je u Modeni 18. studenog 1678. godine. Svoju glazbenu karijeru počeo je u Modeni kao službenik dvora. Karijeru nastavlja kao voditelj katedralnog zbora u Modeni – *maestro di capella*, a tu je ulogu obnašao i u San Petrovoj katedrali u Bologni. Kompoziciju je učio kod profesora A. Bendinellija, a violinu i kontrapunkt kod profesora M. Uccellinija čija se tehnika prenosila generacijama. Godine 1671. dobio je kneževsko imenovanje kao violinist u katedrali u Modeni. Također je služio kao komorni glazbenik vojvotkinje udovice Laure d'Este.¹ Godine 1666. Bononcini je u Veneciji izdao tehnički izuzetno zahtjevno djelo „*Primi futti del giardino musicale*“ za dvije violine i *basso continuo*. Nedugo zatim uslijedile su prve kolekcije popularnih talijanskih, francuskih i ostalih plesova; *Varii fiori* (Bologna, 1669.); *Arie, correnti, sarabande, gighe e allemande* (Bologna, 1671.); *Sonate* (Venecija, 1672.); *Ariette, correnti, gighe, allemande e sarabande* (Bologna, 1673.); *Trattenimenti musicali* (Bologna, 1675.); *Arie e correnti* (Bologna, 1678.); posljednji set tria sonata op. 12 (1678.). Od vokalnih djela ističu se opera *I primi voli dell'aquila Austriaca del soglio imperiale alla gloria* (1667.), solo pjesme *Cantate per cámara a voce sola*, prva knjiga (1677.) te *Cantate per cámara a voce sola*, druga knjiga (1678.), *Madrigali* za 5 glasova (Bologna, 1678.). Godine 1673. u Bologni je objavio i didaktički priručnik, traktat o kontrapunktu, *Musico pratico*, koji je 1701. godine preveden i na njemački jezik, a upotrebljavao se i tijekom 18. stoljeća. Ovo je djelo imalo utjecaj na djelo J.G. Walthera napisano 1708. Godine, *Praecepta der musikalische Composition*, te na Matthesonovo djelo, *Der vollkommene Capellmeister*, nastalo 1739. godine. Imao je osmero djece, od kojih su samo tri sina preživjeli djetinjstvo – Giovanni, Antonio Maria i Angelo Bononcini, a koji su poput oca iza sebe ostavili zavidan opus. Giovanni i Antonio Maria stekli su reputaciju opernih i oratorijskih skladatelja. Giovanni je uz to bio i violončelist poput svog najmlađeg brata Angela, dok je Antonio Maria uz komponiranje bio violinist i dirigent. Bononcini je bio jedan od glavnih predstavnika modenske instrumentalne škole u doba baroka.²

¹ Prim.: <https://www.encyclopedia.com/arts/dictionaries-thesauruses-pictures-and-press-releases/bononcini-giovanni-maria-0>

² Krešimir Kovačević (ur.), *G.M. Bononcini*. Muzička enciklopedija I, Zagreb, JLZ, 1971.-1977., 219. str.

1.2. Analiza djela „Deh piu a me non v'ascondete“

Deh più a me non v'ascondete,	Oh, ne skrivaj se više od mene,
Luci vaghe del mio sol,	lijepa svjetla mog sunca,
Con svelarvi, se voi siete,	Ako ste to vi, pokažite se,
Voi potete far quest'alma fuor di duol.	otпусти tjeskobu u mojoj duši.

Arija *Deh più a me non v'ascondete* započinje klavirskim uvodom u trajanju od dva takta i jednostavnim harmonijskim slogom, uvodeći nas u početni tonalitet *As-dura*. Arija je napisana u 4/4 mjeri s oznakom tempa *larghetto* te oznakom načina izvođenja *dolce*. Vokalna melodijska linija, isto kao i klavirski uvod, započinje na drugu, odnosno laku dobu, upravo kako bi se postigla atmosfera *dolce*, odnosno 'slatke brige'. Već u samom uvodu, u basovoj dionici, možemo čuti temu arije koja se stalno ponavlja.

Primjer br. 1

Arija je trodijelnog oblika ABA. Prva tema arije graciozna je i razigrana, bez čvrste podloge u pratnji. Klavirsku dionicu možemo shvatiti kao prozračnu harmonijsku potporu glavnoj melodiji. Vrlo je važno da pjevač ima ideju kako voditi frazu od početka do kraja kako se melodija ne bi 'gubila' u pratnji. Također, treba obratiti pozornost na harmonijske funkcije kraja svake fraze koje nam daju interpretativnu uputu radi li se o pitanju ili samoj izjavi, odnosno molbi ranjenog srca.

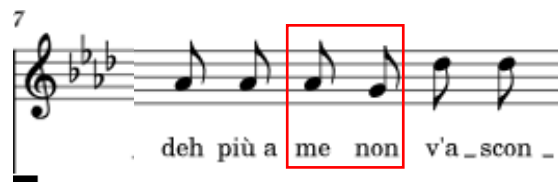
U prvoj temi možemo pronaći nekoliko zanimljivih odnosa teksta i melodijske linije. Tako ćemo primijetiti da je riječ „luci“ (tal. svjetlost/oči) naglašena vrhuncem arije, odnosno tonom

f2 ili početkom male kolorature, a može značiti svjetlost u ljubavnoj tuzi ili oči kao ogledalo duše.

Primjer br. 2

Kao još jedan primjer korelacije teksta i melodijske linije možemo istaknuti neobičan intervalski skok smanjene kvinte g1 – des2 popraćen tekstom „non v’ascondete“ (tal. ne skrivaj se) koji simbolizira nemir i iznenađenje.

Primjer br. 3

U B dijelu arije, melodijsku liniju možemo okarakterizirati kao spoznaju koja bi razriješila sve ljubavne muke, a u kojoj se može osjetiti ushićenje, ali i smiraj. B dio kadencira u paralelni mol početnog tonaliteta, odnosno u f-mol. Tekst „Ako ste to Vi, pokažite se, otpustite tjeskobu mog srca“ s oznakom *ritardando* na zadnjem stihu sugerira mir duše u nadi.

Primjer br. 4

Dinamika je jasno naznačena i logički potkrijepljena te daje čvrste interpretacijske smjernice. Melodijsku liniju prati dinamika *crescendo* sve do njezina vrhunca, a *decrescendo* vodi prema krajevima fraza.

2. Johann Sebastian Bach

2.1. Biografija i stvaralaštvo

Johann Sebastian Bach rođen je 21. ožujka 1685. godine u Eisenachu. Potekao je iz velike obitelji glazbenika koja je od druge polovine XVI stoljeća na svim važnijim položajima kantora u Weimaru, Erfurtu i Eisenachu. Glazbena djelatnost se prenosila generacijama, a vrhunac je doživjela Johannom Sebastianom Bachom. Bio je najmlađi od osmero djece. Njegov otac Johann A. Bach prvi ga je podučavao sviranju violine, dok ga je stric učio svirati čembalo i orgulje. U rodnom je gradu pohađao latinsku školu gdje je učio o temeljima humanističkog i teološkog obrazovanja, a pjevajući u školskom zboru saznao je nešto i o osnovnoj glazbenoj teoriji. Nakon smrti majke i oca, 1695. godine, brigu o njemu preuzima najstariji brat Johann Christoph kojemu se preselio u Ohrdruf. On ga je prvi počeo sustavno podučavati glazbi, a što je podrazumijevalo sviranju klavira i orgulja te tehniku skladanja, a uz to je u Ohrdrufskoj školi pjevao u zboru. Godine 1700. Johann Sebastian odlazi u Lüneburg, u školu samostana sv. Mihajla, gdje upoznaje vokalnu polifoniju XV i XVI stoljeća te vokalnu i instrumentalnu glazbu njemačkih i talijanskih majstora. Godine 1708., Bach se vraća u Weimar gdje djeluje u kapeli vojvodskoga dvora, najprije kao orguljaš, čembalist, član orkestra i skladatelj, a od 1714. godine i kao koncertni majstor. Godine 1723. Bach prelazi u Leipzig gdje postaje kantor u luteranskoj crkvi sv. Tome i gradski glazbeni direktor. Na tim službama ostaje do kraja života. Neka od značajnijih djela koja je skladao za veće blagdane su oratoriji: *Uskršnji i Božićni oratorij*; četiri pasije (*Pasija po Luki*, *Pasija po Marku*, *Pasija po Ivanu*, *Pasija po Mateju*); mise te *Magnificat*. Opseg i značaj Bachovih sakralnih skladbi donio mu je naslov petog evanđelista u Njemačkoj. Kako je tijekom 1720-ih skladajući kantate prikupio opsežan repertoar sakralne glazbe, Bach se kasnije mogao posvetiti svjetovnoj, vokalnoj i instrumentalnoj glazbi. Među tim djelima su *Clavier-Übung* (vježba za klavir), Talijanski koncert, Francuska uvertira i Goldberg varijacije. Istodobno je nastala i *Misa u h-molu* koju mnogi smatraju ne samo najvećim Bachovim djelom nego možda i najvećim uglazbljenjem mise uopće. Također, važno je spomenuti i *Musikalische Opfer* koja je sadržavala niz fuga i kanona na zadanu 'kraljevsku temu'. Bach kasnije sklada *Umjetnost fuge* koja sadrži 14 fuga (kontrapunkta) na njegovu vlastitu temu. Krajem 1749. godine gubi vid, a njegova posljednja djela bilježio je njegov učenik Johann Christoph Altnikol. Umro je u Leipzigu 28. srpnja 1750. godine. Pokopan je kod južnog zida crkve sv. Ivana, a nakon Drugog svjetskog rata njegovi ostatci preneseni su u crkvu sv.

Tome.³ Bachove skladbe organizirane su po BWV brojevima (*Bach-Werke-Verzeichnis*), odnosno „Katalogu Bachovih djela“, a sastavio ga je Wolfgang Schmieder 1950. godine.

- BWV 1-222: kantate,
- BWV 225-248: velika zborna djela,
- BWV 250-524: zborna djela i svjetovne pjesme,
- BWV 525-748: orguljaška djela,
- BWV 772-994: druga klavirska djela,
- BWV 995-1000: djela za lutnju,
- BWV 1001-1040: djela komorne glazbe,
- BWV 1040-1071: orkestralna glazba,
- BWV 1072-1126: kanoni i fuge.⁴

2.2. Muka po Mateju, BWV 244

„Muka po Mateju“ ili „Izvještaj o mucu i smrti Isusa Krista“ napisana je prema evanđelju po Mateju. Muka je monumentalno dramsko-epsko djelo koji sadrži pasionski koral, *secco* i *accompagnato* recitativ, *arioso*, turba, slobodne zborna pjesme i arije. Predstavlja Bachovo najopsežnije djelo i vrhunac u protestantskoj crkvenoj glazbi, a uključuje dva zbora, dva orkestra i postavu solista. „Muka po Mateju“ i „Muka po Ivanu“ jedina su dva autentična pasionska djela u potpunosti sačuvana. Praizvedena je 11. travnja 1727. godine na Veliki petak u Leipzigu. Djelo je palo u zaborav nakon Bachove smrti sve do 1829. godine kad je ponovno izvedeno, ali u skraćenom obliku pod ravnanjem F. Mendelssohna Bartholdya.⁵

³ Krešimir Kovačević (ur.), *Bach, Johann Sebastian*. Muzička enciklopedija I, Zagreb, JLZ, 1978., str. 98.

⁴ Prim.: *Bach, Johann Sebastian*, Wikipedia, https://hr.wikipedia.org/wiki/Johann_Sebastian_Bach

⁵ Prim.: *Bach, J. S., Muka po Mateju*, Wikipedia, [https://de.wikipedia.org/wiki/Matth%C3%A4us-Passion_\(J._S._Bach\)](https://de.wikipedia.org/wiki/Matth%C3%A4us-Passion_(J._S._Bach))

2.3. Analiza djela „Ich will dir mein Herze schenken“

Ich will dir mein Herze schenken,
Senke dich, mein Heil, hinein!
Ich will mich in dir versenken;
Ist dir gleich die Welt zu klein,
Ei, so sollst du mir allein
Mehr als Welt und Himmel sein.

Dat' ću ti svoje srce,
Uroni u nj, Spasitelju moj!
Utonut ću u tebe;
Iako je svijet premalen za tebe,
Ah, ti ćeš sam biti za mene
Više od neba i zemlje.

Ich will dir mein Herze schenken arija je iz prvog dijela Muke, pod brojem 19. Napisana je u 6/8 mjeri, u G-duru. Građu arije možemo smjestiti u okvire trodijelnog oblika ABA, odnosno *da capo*. Raspon melodijske linije nalazi se u 'ugodnoj' tessituri, od tona d1 do tona g2. Karakterističnost ove arije je neprekidna interakcija vokalne dionice i klavirske pratnje. Stalno nadopunjavanje i isprepletanje linija daje nam osjećaj fluidnosti melodije i stabilnosti tonaliteta.

Prvi dio arije započinje preludijem razigranog karaktera u trajanju od 6 taktova, a u kojem se iznose ukrašeni motivi glavne teme.

Primjer br. 5

Tema, u vokalnoj dionici, nastupa u 7. taktu uzlaznom melodijom od g1 do f2 kojom postizemo ushićeni karakter koji prati tekst „Dat' ću ti svoje srce, Uroni u nj, Spasitelju moj!“ Vrlo je važno imati spremnu ideju izvođenja za prvu frazu jer ona nastavlja tijek koji je već nastao u uvodu. Zahtjevnost ove arije je upravo u toj fluidnosti i pretakanju melodije iz klavirske u vokalnu dionicu, i obrnuto. Stalno pojavljivanje šesnaestinskih nizova pomaže nam u interpretaciji i postizanju nezaustavljive melodijske linije. U 18. taktu nailazimo na

koloraturni niz koji nas vodi do vrhunca prvog dijela arije, do tona g2, te sekventnog ponavljanja i smirivanja fraze, odnosno do samog kraja A dijela.

Primjer br. 6

B dio arije nastupa u 31. taktu, ponovo nastavljajući se na klavirsku pratnju nakon kadence prvog dijela arije. Drugi dio arije iznosi karakterno kontrastnu temu koja je pjevnija i 'mekša' od prve. Osjeća se promjena izričaja kako u melodiji tako i u tekstu koji sad kaže „Utonut ću u tebe; Iako je svijet premalen za tebe, Ah, ti ćeš sam biti za mene, Više od neba i zemlje“. U B dijelu treba obratiti pozornost na odnos vokalne i klavirske dionice kako se ne bi poremetio metar, a pri tom je važno biti svjestan naglaska na tešku dobu. Kao primjer možemo promotriti fragment gdje vokalna dionica počinje na auftakt 42. takta.

A musical score snippet showing a vocal line and a piano accompaniment. The lyrics are "Ich will mich in dir,". The vocal line is on a single staff, and the piano accompaniment is on two staves. The key signature has one flat (B-flat), and the time signature is 4/4. The piano part features a complex rhythmic pattern with many sixteenth notes.

Primjer br. 7

Ponovni nastup A dijela arije, odnosno *da capo*, dolazi u 48. taktu potvrđujući tako tipični barokni oblik arije. Izražajnost prvog i *da capo* dijela te postizanje kontrasta u B dijelu, unatoč sličnom glazbenom materijalu, glavni je pjevački zadatak u ovoj ariji.

3. Johannes Brahms

3.1. Biografija i stvaralaštvo

Johannes Brahms rođen je u Hamburgu 7. svibnja 1833, a umro je u Beču 3. travnja 1897. godine. Njemački je skladatelj i pijanist koji svoje glazbeno obrazovanje počinje kod ozbiljnih glazbenika, Cossela i Marxena, koji rano prepoznaju njegov talent. Kao dvadesetogodišnjak, Brahms upoznaje Claru i Roberta Schumanna, a uz njihovu podrškom postaje poznat. Kao mlada nada djeluje u Düsseldorfu, Detmoldu, Göttingenu i Hamburgu. Godine 1862. odlazi u Beč gdje povremeno djeluje kao dirigent na Bečkoj pjevačkoj akademiji te u Društvu prijatelja glazbe, a većinu vremena provodi kao cijenjeni slobodni umjetnik koji svoju egzistenciju osigurava mnogobrojnim turnejama i tantijemama. Često je nastupao kao pijanist u Austro-Ugarskoj, Švicarskoj, Danskoj, Nizozemskoj i Italiji.⁶ U Beču je oko sebe okupio krug istomišljenika novoklasične škole koja stoji nasuprot školi kasnog romantizma čiji su zagovornici bili Wagner i Liszt. Brahmsovo stvaralaštvo obuhvaća oko 120 opusa orkestralnih djela, četiri koncerta, dvadesetak komornih djela, dvadesetak glasovirskih skladbi, nekoliko opusa za klavir četveroručno i za dva klavira, tridesetak zborova s pratnjom, kanone, vokalne duete i kvartete, 36 opusa s više od 200 solo pjesama te mnogobrojne aranžmane narodnih melodija, transkripcije i drugo. Najznačajniji dio opusa zauzimaju simfonije, komorna glazba, glasovirska djela i solo pjesme. Njegovo stvaralaštvom izrazito je važno za glazbu njemačkog romantizma druge polovice 19.st., a upravo se Brahms ističe kao glavni predstavnik te struje koja započinje stvaralaštvom Bacha i Beethovena, a preko Schuberta i Schumanna dolazi i nadovezuje se na Brucknera i Regera. Brahms u svoju glazbu uvodi smirenost, kompaktnost i punoću zvuka. Johannes Brahms sklon je korištenju crkvenih modusa, melodija rastavljenih trozvuka te pučkih napjeva, odnosno folklor. Njegova su djela neizostavan dio u procesu učenja klasične glazbe te se često nalaze na programima solista, komornih ansambala i orkestara.

⁶ Prim: *Brahms, Johannes*. Krležijana, (1993-99), mrežno izdanje.

3.2. Analiza djela „Salome“

Singt mein Schatz wie ein Fink, Sing ich Nachtigallensang; Ist mein Liebster ein Luchs, O so bin ich eine Schlang!	Ako moja ljubav pjeva kao zeba, ja ću pjevati kao slavuj; Ako je moja draga ris, Oh, onda ću ja biti zmija!
O ihr Jungfraun im Land, Vom Gebirg und über See, Überlaßt mir den Schönsten, Sonst tut ihr mir weh!	Oj vi djevojke na kopnu, S gora i preko mora, Najljepšu mi ostavi, Ili ćeš mi zlo učiniti!
Er soll sich unterwerfen Zum Ruhm uns und Preis! Und er soll sich nicht rühren, Nicht laut und nicht leis!	Morat će se pokoriti našoj slavi i našoj hvali! I neće se pomaknuti ni centimetra, ni bučno ni tiho!
O ihr teuren Gespielen, Überlaßt mir den stolzen Mann! Er soll sehn, wie die Liebe Ein feurig Schwert werden kann!	O moji dragi drugovi iz igre, Preпустите dragog momka meni, On će vidjeti kako ljubav može postati vatreni mač!

Salome je osma pjesma iz ciklusa „Devet pjesama op. 69“ J. Brahmsa, napisana za glas i klavir u A-duru (orig. C-dur) i 4/4 mjeri. Oznaka tempa je *sehr lebhaft*, odnosno 'vrlo živahno', s dinamičkom oznakom *poco f*. Vokalna dionica započinje silaznim dominantnim kvintakordom na treću dobu. Krećući s drugog stupnja, melodija ne daje tonalitetni stabilitet sve do kraja fraze kad se napokon, u petom taktu, osjeća čvrsta tonika. Takvu nestabilnost potkrepljuje i tekst koji govori o prilagodljivosti karaktera osobe.

Sehr lebhaft.
Singt mein Schatz wie ein Fink, sing ich Nach-tigal-len-sang;

Primjer br. 8

Melodija pjesme komplementarna je s tekstom koji opisuje borbeni ljubavni žar. Prvi dio pjesme sugerira predanost i odlučnost u borbi za voljenu osobu ističući prilagodljivost pristupa usmjerenog na reakciju te osobe. Tu odlučnost možemo osjetiti u melodijskoj liniji vrlo čistih glazbenih obrazaca, bili to rastavljeni akordi ili ritamske figure.

Ova solo pjesma strofnog je oblika. U prvom dijelu strofe izmjenjuju se dvije kontrastne fraze od kojih je jedna prpošnog, a druga pjevnijeg, ali napetijeg karaktera. Drugi dio strofe donosi novi glazbeni materijal, pjevniju i mirniju melodiju, iako sadrži veće i neobičnije intervalske skokove (povećane kvarte):

The image shows a musical score for the song "O ihr Jung - fraun im Land,". It consists of three staves: a vocal line in the treble clef, a piano accompaniment in the right hand in the treble clef, and a piano accompaniment in the left hand in the bass clef. The key signature is one sharp (F#) and the time signature is 4/4. The lyrics are "O ihr Jung - fraun im Land,". A red rectangular box highlights a specific interval in the vocal line, which is a large fourth interval between the notes G4 and C5.

Primjer br. 9

Promjenu raspoloženja u drugom dijelu strofe važno je interpretativno naglasiti. Iako melodija odiše ljupkošću govoreći o djevojkama na kopnu, ne smije se izgubiti prisutnost ljubomore u odnosu na odabranu osobu. Drugi dio strofe se sastoji od dvije glazbene rečenice. Prva rečenica završava kadencom na dominantu početnog tonaliteta, u tercnom položaju akorda E-dura, dok nas druga rečenica vraća u tonalitet, autentičnom kadencom A-dura. U drugoj strofi, ista melodija donosi nam novi tekst nastavljajući tijek radnje. Raspon melodijske linije, obuhvaćajući oktavu od e1 do e2, ne predstavlja prevelike izazove za pjevača. Međutim, izazov predstavlja odnos vokalne i klavirske dionice. Klavirska se pratnja može okarakterizirati kao jednostavna harmonijska konstrukcija. Konkretna interpretativna ideja i osjećaj za tešku dobu glavne su vodilje melodijske linije.

4. Richard Wagner

4.1. Biografija i stvaralaštvo

Richard Wagner je njemački skladatelj koji je rođen 22. svibnja 1813. u Leipzigu, a umro je u Veneciji 13. veljače 1883. godine. Glazbeno obrazovanje započinje studijem kompozicije u klasi T. Weinliga. Wagner je djelovao kao dirigent u kazalištima manjih njemačkih gradova gdje sklada i prve opere.⁷ Nakon neuspješnog skladateljskog predstavljanja u Parizu, djeluje u Dresdenu 1840-ih, a u to vrijeme gradi svoj skladateljski stil u tradiciji romantičke njemačke i francuske velike opere. Opere tog razdoblja su *Ukleti Holandez* (1843.), *Tannhäuser* (1845.) i *Lohengrin* (1850.). Wagner je zbog sudjelovanja u revolucionarnim zbivanjima otišao u politički egzil gdje formira svoju skladateljsku poetiku u spisima *Umjetničko djelo budućnosti* (1849.) te *Opera i drama* (1850. – 1851.). Monumentalno djelo, operna tetralogija *Prsten Nibelunga* (1851.-1874.), temeljeno je na njemačkoj mitologiji, a nastalo je u skladu sa spisima iz egzila. Godine 1864. bavarski kralj Ludvig II Oton postaje Wagnerov mecena te financira njegove opere koje su prvotno izvođene u Münchenu, a kasnije u posebno izgrađenom kazalištu za njegove opere u Bayreuthu. U svojim operama, po uzoru na grčku tragediju, nastojao je ostvariti estetiku sveukupnog umjetničkog djela, *Gesamtkunstwerk*, u kojem ravnopravno objedinjuje sve umjetnosti. Wagner je napisao libreta svih svojih opera promičući sveobuhvatni koncept autorstva, a nadahnuće je tražio u filozofiji L. Feuerbacha i A. Schopenhauera. U glazbenom smislu smatrao se nasljednikom Beethovena, uvodeći do tada najveći utjecaj simfonijske glazbe u operi. Taj utjecaj je, osim na razini orkestracije, najvidljiviji u upotrebi lajtmotiva. Uvođenjem reminiscencijskih motiva u opere *Tannhäuser* i *Lohengrin* postiže specifično dramaturško djelovanje kakvima se služio i Weber. U prva dva dijela tetralogije *Prsten Nibelunga*; *Rajninu zlatu* (1869.) i *Walküri* (1870.) lajtmotivi označavaju pojedine likove i pojmove. U trećem i četvrtom dijelu; *Siegfriedu* (1876.) i *Sumraku bogova* (1876.) te u kasnijim glazbenim dramama, lajtmotive je sve teže odrediti jer se neprestano razvijaju i oblikuju u orkestralnim partiturama čime orkestar poprima funkciju zbora grčke tragedije. Korištenjem takve tehnike nestaju tragovi podjele opere na brojeve i pravilne konstrukcije. Nastaje takozvana beskrajna melodija u kojoj harmonijski jezik postaje sve složeniji. U operi *Tristan i Izolda* (1865.) najizraženiji je utjecaj korištenja takve tehnike u kojoj će se disonantnost razriješiti tek na kraju opere simbolizirajući neostvarenu ljubav koja se ispuni tek u smrti ljubavnika. Wagner se u svoja

⁷ Prim.: Wagner, Richard; biografija.net <https://biografija.net/richard-wagner/>

posljednja dva djela, *Majstorima pjevačima* (1868.) te u *Parsifalu* (1882.), vraća dijatonici, a pri čemu koristi procese složenih tehnika kompozicije i dramatičnosti kroz razradbu teme iskupljenja kroz žrtvu. Richard se Wagner s pravom smatra najvećim njemačkim opernim skladateljem 19. stoljeća i jednim od najznačajnijih i najutjecajnijih skladatelja opere.⁸

4.2. Analiza djela „Die Engel“

In der Kindheit frühen Tagen Hört ich oft von Engeln sagen, Die des Himmels hehre Wonne Tauschen mit der Erdensonne,	U ranim danima djetinjstva često sam slušao priče o anđelima koji čistu sreću neba mijenjaju za sunce zemlje,
Daß, wo bang ein Herz in Sorgen Schmachtet vor der Welt verborgen, Daß, wo still es will verbluten, Und vergehn in Tränenfluten,	Da bi, kad tužno srce Svoju čežnju sakrije od svijeta I tiho iskrvari I raspline se u potocima suza,
Daß, wo brünstig sein Gebet Einzig um Erlösung fleht, Da der Engel niederschwebt, Und es sanft gen Himmel hebt.	I kad njegova žarka molitva Moli samo za izbavljenje, Taj će anđeo poletjeti I nježno srce uzdići k nebu.
Ja, es stieg auch mir ein Engel nieder, Und auf leuchtendem Gefieder Führt er, ferne jedem Schmerz, Meinen Geist nun himmelwärts!	I k meni se anđeo spustio, I sada na sjajnim krilima Nosi duh moj, slobodan od svake boli, Prema nebu!

Der Engel, prva je od pet pjesama ciklusa „Wesendonck lieder“ čije je tekstove napisala Mathilde Wesendonck. Wagner je ovaj ciklus pjesama napisao za solo glas i klavir, a sadržajnost i romantičarska raskoš izdvajaju ga kao jednog on najpoznatijih i najljepših ciklusa solo pjesama. Ciklus „Wesendonck lieder“ nastao je u vrijeme dok je Wagner radio na jednoj od najpoznatijih opera *Tristan i Izolda*, a čiji se motivi mogu osjetiti i u ovim pjesmama.

Ova pjesma prokomponiranog je oblika te slavi oslobođenje duha nakon životnih boli i tereta. Tonalitet pjesme je G-dur, mjera 4/4 s oznakom načina izvođenja u vokalnoj dionici *sehr ruhig bewegt*, a u pratnji *sehr zart und weich*. Pjesma započinje uvodom od tri takta u *piano* dinamici, a vokalna dionica kreće auftaktom na četvrti takt na dominantni.

⁸ Prim.: Wagner, Richard. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje

Posebnost Wagnerovih pjesama u ovom ciklusu je stvaranje atmosfere neprekidne glazbene linije isprepletanjem vokalne i klavirske melodije. Primjer možemo pronaći na samom početku pjesme kad vokalna dionica ulazi u sredinu motiva klavirske pratnje.

Sehr ruhig bewegt

In der Kindheit frü - hen

p (sehr zart und weich) *piu p*

Primjer br. 10

Isto tako možemo promotriti primjer u 13. taktu gdje vokalna dionica kadencira, dok klavirska pratnja u basu već kreće s novom frazom.

Pjesma *Der Engel* zahtjeva velike i tonski guste fraze, izražajnost te jednakost volumena glasa, od prve do zadnje note u glazbenoj rečenici. Melodija ima uzlazno-silaznu putanju kako bi dočarala narativni karakter u kojem se pripovjedač, odnosno pjevač, prisjeća priča iz ranih dana djetinjstva. Raspon melodijske linije kreće se od e1 do g2 što ne predstavlja teškoće za pjevača, ali upravo gustoća tonske slike te neprekidna glazbena linija stvaraju tehnički izazov pjevaču. Kao jedan od motiva koji možemo povezati s ostalim Wagnerovim djelima ističe se uzlazna melodijska tema koja prati tekst „I nježno srce uzdići k nebu“.

(zart) (sehr ruhig)

sanft gen Him-mel hebt.

piu p (sehr zart)

Primjer br. 11

Ova je pjesma tehnički vrlo zahtjevna zbog postizanja jednakosti registra, izražajnosti i agogike širokih fraza. Oznaka načina izvođenja sugerira mirno kretanje melodije u kojoj je važno ne gubiti fluidnost. Posljednja strofa pjesme opisuje put duše na krilima anđela prema nebu, a melodijska linija entuzijastično prati tu priču.

5. Richard Strauss

5.1. Biografija i stvaralaštvo

Richard Strauss, njemački je skladatelj i dirigent koji je rođen 11. lipnja 1864. u Münchenu, a umro je 8. rujna 1949. godine u Garmisch-Partenkirchenu. U ranoj dobi započeo je poduku iz kompozicije kod F. Wilhelma Meyera, a poznat je i kao 'čudo od djeteta'. Njegov izraženi glazbeni talent zapazio je F. von Bülow s kojim je razvijao svoju dirigentsku karijeru, prvo kao njegov asistent, a kasnije i samostalno. Kao dirigent je radio u Meiningenu, Weimaru, Münchenu te najviše u Berlinu i Beču. Prvi dirigent Berlinske opere bio je upravo Richard Strauss. U Berlinu je boravio od 1898. do 1919. godine, nakon toga odlazi u Beč gdje uz F. Schalka vodi Bečku državnu operu sve do 1924. godine. Takav međunarodni dirigentski uspjeh najizraženiji je u dijelu opere. Afirmacija kao skladatelja, kroz simfonijske pjesme nastale 1980ih, omogućila mu je da se posveti skladanju opera. Kao Wagnerov nasljednik, postaje vodeći njemački skladatelj. Straussovo stvaralaštvo obilježava sklonost autobiografičnosti i vitalizmu koji potječe od F. Nietzschea, a time se udaljava od Wagnerove i Mahlerove poetičnosti. Simfonijsko razdoblje skladanja Strauss je završio na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće, skladajući glazbeno-dramske vrste. Stvarao je djela obilježena karakteristikama naturalizma, impresionizma i ekspresionizma. Neupitan je utjecaj Johannes Brahmsa i njegovih solo pjesama na rana komorna i orkestralna Straussova djela. Nakon razdoblja solo pjesama, Strauss sklada simfonijske pjesme čiju je formu posebno obilježio pa tako nastaju pjesme *Don Juan* (1888), *Smrt i preobraženje* (*Tod und Verklärung*, 1889), *Vragolije Tilla Eulenspiegela* (*Till Eulenspiegel's Lustige Streiche*, 1895) i *Don Quixote* (1897). Odlike tih skladbi su slobodna obrada forme pod utjecajem izvanglazbenih programa, složena harmonija te izvrsna instrumentacija velikog simfonijskog orkestra. Strauss je ostavio bogat glazbeni opus, od dosad navedenih opera *Arijadna na Naksu* i *Arabela*, do simfonijskih pjesama *Don Juan*, *Vesele ludorije Tilla Eulenspiegela*, *Iz Italije* i *Don Quijote*, komičnih opera *Šutljiva žena*, baleta, koncerata za različita glazbala, komornih djela, više od 200 popijevki, ciklusa za glas i orkestar te zborova. Skladanju instrumentalnih i komornih djela ponovno se posvetio pred kraj svojega života kada nastaju *Metamorfoze* za 23 gudača instrumenta. U skladanju opera samosvjesnost je stekao djelima *Salome* (1905.) i *Elektra* (1909.) koja su dosegla sam rub tonalitnosti te su artikulirala glazbeni ekspresionizam potaknuta libretima koja zalaze u ekstremna psihička stanja te izrazito disonantnim harmonijskim jezikom. Zbog toga se smatra da je zaokretom u neoklasicizam i eklekticizam u operi, *Kavaliru s ružom* (*Der*

Rosenkavalier, 1911.), započelo Straussovo neujednačeno razdoblje stvaralaštva. Svoju suradnju s libretistom H. von Hofmannstahlom započinje na operi *Elektra*, a nastavlja je i u kasnijim operama. Unatoč kasnoromantičkom glazbenom izrazu i dalje je razvijao modernistička obilježja poput persiflaže stilova te poigravanja s banalnošću i parodijom.⁹

5.2. Analiza djela „Die Nacht“

Aus dem Walde tritt die Nacht, Aus den Bäumen schleicht sie leise, Schaut sich um in weitem Kreise, Nun gib Acht!	Noć korača iz šume, Sklizne tiho s drveća, Zuri oko sebe u širokom luku, Sada se čuvaj!
Alle Lichter dieser Welt, Alle Blumen, alle Farben Löscht sie aus und stiehlt die Garben Weg vom Feld,	Sva svjetla ovoga svijeta, Sve cvijeće, sve boje Ona gasi i krade snopove S polja.
Alles nimmt sie, was nur hold, Nimmt das Silber weg des Stroms Nimmt vom Kupferdach des Doms Weg das Gold.	Ona uzima sve što je pošteno, Uzima srebro iz potoka, Uzima zlato s bakrenog krova katedrale.
Ausgeplündert steht der Strauch: Rücke näher, Seel' an Seele, O die Nacht, mir bangt, sie stehle Dich mir auch.	Grm stoji opljačkan: Približite se, duša k duši, Ah noć će, bojim se, i tebe ukrasti od mene.

Die Nacht, treća je pjesma op. 10 Richarda Straussa. Napisana je u C-duru (orig. D-dur) s ukлонima u c-mol i As-dur, u 3/4 mjeri s oznakom tempa *andantino* te uputom načina izvođenja *sotto voce*. Klavirski uvod započinje jednostavnim jednotaktnim ponavljanjem tona g1 koji predstavlja dominantu tonaliteta. Vokalna dionica kreće u drugom taktu na terci, na tonu e1, čime se sugerira tonalitet C-dura.

Primjer br. 12

⁹ Prim.: Strauss, Richard. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*.

Ova je pjesma prokomponiranog oblika, iako se u svakom novom nastupu teme koriste fragmenti već korištenih motiva. Prva glazbena rečenica ima dominantnu funkciju, a prvu stabilnu toniku osjećamo tek u 10. taktu, kod početka druge glazbene rečenice. Tekst pjesme govori o noći koja se šulja kroz šume, polja i potoke, a melodija na pravi način prati razvoj priče stvarajući mističnost. Upravo nedostatak toničke funkcije na samom početku pjesme sugerira osjećaj nesigurnosti i dramatike. Iako tesitura ove pjesme nije visoka, u rasponu od h do f2, uzlazne melodijske linije i široka fraza mogu biti izazov pjevaču. Vrhunac pjesme čini fraza koja seže do f2 u *pianissimo* dinamici s tekstom „Ah, noć će, bojim se, i tebe ukrasti od mene“.

Primjer br. 13

Vokalna dionica na kraju te fraze ima dvije četvrtinske pauze koje simboliziraju strepnju od izgovorene rečenice. Pjesma završava postludijem u *diminuendu*, izmjenom C-dura i As-dura s pedalnim tonom C i s finalnom kadencom u C-duru.

Primjer br. 14

6. Gustav Mahler

6.1. Biografija i stvaralaštvo

Gustav Mahler, skladatelj i dirigent, rođen je 7. srpnja 1860. u Češkoj, u Kališću, a umro je u Beču 18. svibnja 1911. godine. Godine 1878. u Beču je diplomirao glasovir kod J. Epsteina, harmoniju kod R. Fuchsa i kompoziciju kod F. Krenna na Konzervatoriju. Nakon toga, upisuje filozofiju na sveučilištu koju studira do 1880. godine. Svoju dirigentsku karijeru započeo je 1880. godine u Bad Hallu. Dirigirao je u kazalištima u Ljubljani, Olomoucu, Kasselu, Pragu, Leipzigu, Budimpešti i Hamburgu. Svoj dirigentski vrhunac dostiže u Bečkoj dvorskoj operi „Hofoper“ gdje je djelovao kao umjetnički ravnatelj od 1897. do 1907. godine. Pred sam kraj života, odlazi u New York gdje je bio dirigent u „Metropolitan Operi“ te u „Philharmonic Society“ od 1909. godine. U Beč se vraća svega nekoliko dana prije smrti. Mahler se kao dirigent odlikovao perfekcionizmom, temperamentom, preciznošću i originalnim idejama u interpretaciji glazbe. Imao je izvanredne organizacijske sposobnosti te je reformirao način pripreme opere u glazbenom i scenskom smislu. Kao dirigent zalagao se za što vjerniju reprodukciju skladateljevih zamisli te je unosio znatno više izražajnosti. Bio je poznat po promicanju djela svojih suvremenika poput R. Straussa, H. Wolfa, A. von Zemlinskya, A. Schönberga, a naravno izvodio je i opere Mozarta i Wagnera. Mahlerov skladateljski opus najvećim dijelom zauzimaju simfonije i ciklusi pjesama za glas i orkestar, ili glas i klavir. Dovršio je devet simfonija, a u desetoj simfoniji završio je stavak *Adagio*, dok je ostale stavke prema njegovim skicama dovršio D. Cooke 1964. godine. Mahlerovo poimanje simfonije dovelo je tu glazbenu formu do novih vrhunaca nadovezujući se na tradiciju simfonije od Mozarta, Beethovena i Schuberta pa sve do Brucknera. Mahler je širio formalne okvire simfonije uključivanjem vokalno-instrumentalnog sastava, povećanjem broja stavaka i mijenjanjem njihova rasporeda, vremenskim produljivanjem te promjenom u veličini izvoditeljskog sastava. Na praizvedbi *VIII simfonije* sudjelovalo je oko 1030 izvođača, po čemu je simfonija dobila i naziv *Simfonija tisuća*. Upravo zbog toga, Mahler se smatra posljednjim bečkim velikim simfoničarom. U skladanju, Mahler ostaje u granicama tonalitetnosti, ali postaje harmonijski kompleksniji. Mahler predstavlja prijelaz od kasnog romantizma prema radikalnim promjenama u glazbi na početku 20.st. predvođenih A. Schönbergom.¹⁰

¹⁰ Prim.: Mahler, Gustav. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*.

6.2. Analiza djela „Liebst du um Schönheit“

Liebst du um Schönheit, O nicht mich liebe! Liebe die Sonne, Sie trägt ein goldnes Haar.	Ako voliš ljepotu, o ne voli mene! Voli sunce, ima zlatnu kosu.
Liebst du um Jugend, O nicht mich liebe! Liebe den Frühling, Der jung ist jedes Jahr.	Ako voliš za mladost, o ne voli mene! Voli proljeće koje je svake godine mlado.
Liebst du um Schätze, O nicht mich liebe! Liebe die Meerfrau, Sie hat viel Perlen klar.	Ako voliš zbog bogatstva, o ne voli mene! Voli sirenu Koja ima mnogo sjajnih bisera.
Liebst du um Liebe, O ja, mich liebe! Liebe mich immer, Dich lieb' ich immerdar.	Ako voliš za ljubav, Ah da, voli me! Voli me uvijek, voljet ću te uvijek više.

Liebst du um Schönheit, peta je pjesma iz ciklusa „Rückert Lieder“ nastalog 1901. godine. Ova pjesma je posljednja u ciklusu, a Mahler ju je dovršio godinu dana nakon prve četiri. Posvećena je njegovoj ženi, Almi Schnider. Ovo je jedina Mahlerova otvorena ljubavna pjesma i jedina pjesma iz ciklusa „Rückert Lieder“ koju nije orkestrirao, iako se 1916. godine pojavljuje orkestrirana verzija koju je napisao Max Puttmann.

Pjesma je strofične forme i sadrži četiri strofe prikazane u parovima, a odvojene kratkim interludijem. Prve tri strofe blisko su povezane jedna s drugom dok se posljednja strofa razlikuje i naglašava poruku pjesme, a to je ljubav, ističući riječ „liebe“. Pjesma je u C-duru, 3/4 mjeri s oznakom načina izvođenja *innig*, odnosno 'intimno'.

Klavirski uvod u trajanju od dva takta dovodi nas do nastupa glavne teme u vokalnoj dionici. Karakterističnost ove pjesme je u promjenama mjere koje su u skladu s idejom melodijske linije. U nastupu vokalne dionice odmah imamo promjenu iz 3/4 u 2/4 mjeru, a već u sljedećem taktu dolazi do promjene u 4/4 mjeru.

Primjer br. 15

Pjesma govori o pravoj ljubavi koja se ne temelji na prolaznim i promjenjivim elementima života kao što su mladost, izvanjska ljepota i bogatstvo. Naglasak je na ljubavi koja voli ono što je oku nedohvatno, unutarne biće te osobe, odnosno dušu.

U prve tri strofe tekst nudi alternativu u prirodnim ljepotama, ukoliko ta ljubav nije ona prava. Zbog toga, Mahler te strofe sklada istim i minimalno variranim glazbenim obrascima, dok posljednja strofa donosi augmentaciju tog obrasca stavljajući naglasak na riječ „ljubav“. Time je htio postići kulminaciju cijele priče, napokon došavši do pravog shvaćanja ljubavi, a tu ideju potkrepljuje uputom za način izvođenja *steigernd*, što znači 'povećavajući se'.

Primjer br. 16

Pjesma završava postludijem na zadržanoj dominantu u pedalnom tonu te konačnom kadencom 6/4 na 5/3 u C-duru.

7. Blagoje Bersa

7.1. Biografija i stvaralaštvo

Blagoje Bersa je hrvatski skladatelj rođen u Dubrovniku 1873. godine. Umro je u Zagrebu 1934. godine. Svoje glazbeno obrazovanje započeo je u Zadru, a nastavio u Trstu i Zagrebu u klasi Ivana Zajca. Kompoziciju je učio na Konzervatoriju u Beču. Na početku profesionalne karijere radio je kao zborovođa u Sarajevu i Splitu i kazališni dirigent u Grazu te od 1903. do 1918. u Beču. U Beču je djelovao i kao umjetnički savjetnik glazbenog izdavačkog poduzeća „Doblinger“. Vraća se u Hrvatsku, a godine 1908. ostvaruje angažman u tek otvorenom kazalištu u Osijeku. Godine 1922. postaje profesor kompozicije i instrumentacije na Muzičkoj akademiji u Zagrebu. Kao pedagog na Muzičkoj akademiji u Zagrebu predaje, kasnije uspješnim i važnim skladateljima u povijesti hrvatske glazbe, kao što su Božidar Kunc, Boris Papandopulo, Milo Cipra, Ivan Brkanović. Bersa je napisao tri opere: *Jelka* (1901.) koja nije izvedena, *Oganj* (1911.) koja je praizvedena u Zagrebu i *Postolar od Delfta* (1914.) koja je također praizvedena u Zagrebu, a 1918. u Beču. Od 1903. do 1924. godine je radio na 'glazbenom romanu' *Raskoljnikov* prema romanu *Zločin i kazna* F.M. Dostojevskog. Osim opera, ističu se i četverostavačna nedovršena simfonija *Sinfonia tragica – Četiri uspomene iz moga života*, simfonijske pjesme *Sunčana polja*, *Sablasti*, komorna glazba *Klavirski trio op. 7*, klavirski ciklus *Po načinu starih 'airs de ballet'*, simfonijske pjesme *Hamlet* (1897.), *San nevjeste* (1897.), *Nokturno – San ljetne noći na Hvaru* (1902.), gudački kvartet te veliki opus djela za klavir. Od vokalnog opusa posebno se ističe solo popijevka *Seh duš dan* napisana na stihove Vladimira Nazora te vokalno-instrumentalno djelo *Tri pejzaža* za zbor i komorni orkestar. Također, napisao je glazbu za film *Neretvanska vila*. U popijevkama kao što su *Seh duš dan*, *Robinjica* i *Primorska pjesmica*, Bersa se stilski osvrnuo na hrvatski pučki melos. Bersina djela možemo okarakterizirati kao kasnoromantički pluralizam s naznakama moderne. Njegova glazba puna je raznih utjecaja, od virtuozne instrumentalizacije ekspresionizma, impresionizma i verizma do kasnog slavenskog romantizma s elementima bečkog popularnog glazbenog teatra.¹¹ „Bersina je harmonija naprednija u usporedbi s harmonijskim glazbenim okvirima oko Zajca, a instrumentacija odaje majstora kakvoga hrvatska glazba dotad nije poznavala“ (Andreis, 1974., 294). Bersa je ostavio veliko nasljeđe hrvatskoj umjetničkoj glazbenoj sceni prve polovice 20. stoljeća.

¹¹ Prim.: Bersa, Blagoje. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*.

7.2. Analiza pjesme „Seh duš dan“

Se zvezdi su sjale

Kad san te rodila;

Tice su kantale

Kad san te dojila;

A kad pere sahlo

I magla nas krila,

Ja san te va črnu

Zemlju položila...

Ninaj, nanaj, lepi sin!

Na grobe ti j' ružmarin.

Nad glavun tvojun san

Pet sveć posadila,

Od ust otkidala

Dok san ih kupila.

Ki te majki dal je

Sran ga je pred manun,

A vas svet rugal je

S tun mojun se ranun.

Ninaj, nanaj, lepi sin!

Tvoj otac je gospodin.

Skroz moj dom je črna

Tica proletela;

Skroz lug me peljala

Dok me tu dovela;

Kot da zver me tera

Su noć san bežala,

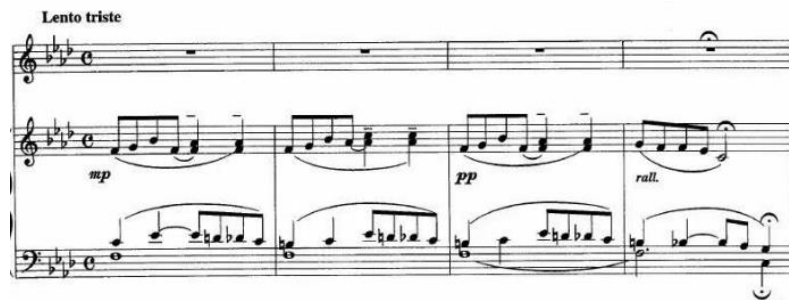
Ter trudna i strta

Na tvoj grob san pala...

Sine lepi, slatko spi!

Na grobe ti mat leži.

Seh duš dan antologijska je popijevka za glas i klavir Blagoja Berse iz opusa 74, skladana na stihove Vladimira Nazora. Govori o majci koja plače nad grobom svog sina. Napisana je u f-molu, 4/4 mjeri s oznakom tempa *lento triste*, odnosno sporo (široko) i tužno te s dinamičkom oznakom *mezzopiano*. Pjesma započinje uvodom u trajanju od 4 takta u kojem se iznosi glavna tema. Uvod završava u *pianissimo* dinamici s *ralletandom* na dominantni.

Primjer br. 17

Vokalna dionica nastupa u petom taktu iznoseći temu koja je već sadržana u uvodu. Melodijska linija ima uzlaznu putanju koja se postupno penje od f1 do f2 te dolazi do vrhunca nakon čega slijedi silazni niz melodije u *subito piano* dinamici. Takav glazbeni obrazac predstavlja kulminaciju emocija ljutnje, tuge i bijesa te naposljetku predavanje boli i očaju. U sljedećoj frazi, majka se obraća pokojnom sinu riječima „ninaj, nanaj, lepi sin!“ čime se stvara intimna atmosfera u *piannissimo* dinamici s oznakom izvođenja 'tiho, izjednačeno, poput molitve'.

Primjer br. 18

Ova je pjesma strofnog oblika s kratkim interludijima između strofa. Osjećaj stalnog tijeka glazbe, Bersa postiže tako da na kadenci vokalne linije klavirska pratnja već kreće s

novom frazom. Iako je vokalna linija identična u prve dvije strofe, možemo primijetiti kako klavirska pratnja donosi novi materijal. Ponajviše se razlikuje u ritamskim obrascima. U prvoj strofi pratnja je sinkopirana sve do kraja strofe, a u drugoj strofi dolazi do izmjene lijeve i desne ruke u akordima osmingskog trajanja te *arpeggiu* u najizraženijem dijelu strofe.

Primjer br. 19

Treća strofa je variranog oblika kako u vokalnoj dionici tako i u klavirskoj pratnji s oznakom tempa *piu mosso ed agitato*. Pratnja je u desnoj ruci gušća, a lijeva ruka ima ljestvični niz u osminkama čime se stvara dramatična atmosfera za posljednju kulminaciju u pjesmi. Vrhunac treće strofe dolazi u 36. taktu s oznakom *molto lento*, što znači 'vrlo široko' u dinamici *forissimo*. Sam kraj pjesme predstavlja emocionalni krah pod teretom boli zbog smrti djeteta. U *piannissimo* dinamici, na ponavljajućem tonu c1 i ležećem akordu tonike s oznakom *molto leno*, izgovara se tekst „na grobe ti mat' leži“.

Primjer br. 20

Interpretacija pjesme leži u proživljavanju svake riječi ovog emocionalnog teksta koji melodija prirodno prati i upotpunjuje. Iako raspon notnog teksta nije zahtjevan za pjevača, može biti problematična uzlazna melodijska linija s gustom dramatičnošću. Izražajnost u prenošenju ovog turobnog teksta pomaže nam s idejom fraze i promjenama raspoloženja u pojedinim motivima.

7.3. Analiza pjesme „Robinjica“

Fazli paša, stari paša,
U Mostaru mirno sjedi,
Kroz prozore mrko gleda
Svoje podle sluge.

Robinjica crnogorka
Na pašinom sjedi krilu,
Tusti starac ljubi milu
Mezimicu svoju.

Ona njemu oko vrata
Gole lakte ljupko vije,
On je gleda pa se smije,
A krvca mu gori.

Ona njemu oko vrata
Uzo veže, grlo steže,
On se smije, poljubi je,
Na tle mrtav pada.

Robinjica je solo pjesma iz opusa 47 Blagoja Berse, skladana u es-molu s promjenama tonaliteta u D-dur. Pjesma je varirano strofnog oblika. Oznaka tempa u 2/4 mjeri je *andante sostenuto*, odnosno umjerenom suzdržano i dostojanstveno. Pjesma *Robinjica* nosi još jedno ime, a to je *Bosanska balada*. Ova solo pjesma započinje klavirskim uvodom u trajanju od tri takta, a u kojem se iznosi motiv glavne teme u oktavama.

Primjer br. 21

Vokalna dionica počinje u četvrtom taktu u *piano* dinamici izmjenjujući *legato* i *staccato* agogiku. U ovoj pjesmi vrlo je izražen pripovjedni i epski karakter. Takav stil potpomognut je učestalim izmjenama *ritardanda* na krajevima fraza te *a tempo* oznakama na počecima novih fraza.

Primjer br. 21

Melodija vokalne dionice karakterističnog je oblika koji se sekventno ponavlja. Sadrži intervalski skok od kvinte u *staccatu* te *legato* šesnaestinsku figuru izmjeničnog tona. Vokalna linija nije zahtjevnog raspona, ali je vrlo osjetljiva upravo zbog intervalskih skokova i agogičkih uputa koje moraju biti precizne. Kulminacija i vrhunac pjesme je na samom kraju s tekstom „na tle mrtav pada“. Ta je izjava popraćena oznakom izvođenja *lento subito* i *quasi scherzando* te oznakom *subito piano* u dinamici kako bi se postigla prava dramatična atmosfera. Kao još jedan element isticanja te rečenice, sekvenca je u promijenjenom tonalitetu (iz D-dura u es-mol) u *fortissimo* dinamici s oznakom *lento molto drammatico* s akcentiranim notama.

Primjer br. 22

8. Wolfgang Amadeus Mozart

8.1. Biografija i stvaralaštvo

Wolfgang Amadeus Mozart, rođen je u Salzburgu 21. siječnja 1756. godine, a umro je u Beču 5. prosinca 1791. godine. Mozart potječe iz glazbene obitelji te od ranog djetinjstva pokazuje iznimnu nadarenost za glazbu. Mozart je najpoznatija ličnost glazbenog života druge polovice 18. stoljeća zahvaljujući svom bogatom opusu koji je skladao u relativno kratkom periodu. Napisao je više od 700 djela, od kojih je dvadesetak scenskih djela i četrdesetak simfonija. Jedan je od trojice takozvanih 'bečkih klasika', pored Haydna i Beethovena. Poznat je kao 'čudo od djeteta', a s ocem, koji je iznimnu pozornost pridavao glazbenom obrazovanju svoje djece, putuje cijelom Europom nastupajući na uglednim dvorovima. U dobi od dvanaest godina postao je koncertni majstor u nadbiskupskom dvoru u Salzburgu, a zatim odlazi u Italiju gdje se više upoznaje s talijanskom operom. Mozart je već u tom razdoblju (1769. – 1773.) skladao nevjerojatnom brzinom. Osim što je svirao na putovanjima, također je i mnogo slušao, upoznao se s velikim glazbenicima i njihovim djelima. J.S. Bach, talijanske opere i Händelovi oratoriji imali su značajan utjecaj na Mozartovo skladanje te ga je to navelo da već u ranijim godinama napiše svoja prva djela poput sonata i vokalno-scenskog djela, igrokaza *Bastien i Bastiena*. Odrastavši, Mozart gubi slavu koju je kao dijete stekao te se sve teže probija u glazbenom životu Beča s obzirom na svoj prkosni temperament. Tužna činjenica je da je Mozart pokopan u zajedničkom grobu nepoznatih siromaha, dijelom zbog neimaštine, dijelom zbog stjecaja okolnosti, a do danas mu nisu pronađeni posmrtni ostatci. Ubrzo nakon smrti, njegova djela postaju prepoznata te Mozart postaje jedan od najčešće izvođenih skladatelja u svijetu. Predstavnik je rokoka u glazbi, a njegova je glazba prožeta neshvatljivom životnom vedrinom i optimizmom. Mozartovo se stvaralaštvo temelji na trima utjecajima; na reformi opere C.W. Glucka (prirodnost i iskrenost na sceni), pjevnosti i lakoći talijanskog opernog stila te na tradiciji njemačkog pučkog glazbenog igrokaza – *singspiela*.¹² U Beču, 1781. godine, nastala su njegova najznačajnija djela, a to su *Figarov pir*, *Don Juan* i *Čarobna frula*, instrumentalne skladbe, simfonije i gudački kvarteti, te nedovršeno veliko djelo *Requiem*. Bogat instrumentalni opus sadrži oko pedeset simfonija poput *Pariške* (1778.), *Haffner* (1782.), *Linzer* (1783.) te *Jupiter* (1788.), oko osamdeset raznih orkestralnih skladbi, plesova, koračnica, serenada, notturna, *Haffner-Serenade*, *Mala noćna muzika* i drugih. Djela

¹² Nenad Turkalj, *W.A. Mozart*. 125 Opera, Školska knjiga; Zagreb, 1997., 189. str.

za klavir koja je skladao su *Krunidbeni koncert* i sonata za klavir te niz drugih djela za klavir poput ronda, fantazija, varijacija te djela za klavir četveroručno. Također, piše koncerte i sonate za violinu te brojne koncerte za puhačke instrumente. Od komornih djela ističu se gudački kvarteti, kvinteti, dua i trija za gudače, komorna djela za puhačke instrumente te klavirski trio. Uz veoma bogatu i raznovrsnu glazbu koju je stvorio, Mozartova je opera ostavila veliki utjecaj do današnjeg dana. Mozartove prve talijanske opere su sakralna drama „Die Schuldigkeit des ersten Gebotes“ (1767.); glazbena drama „Apolon i Hijacint“ (1767.); „Bastien und Bastienne“ igrokaz s pjevanjem (1768.); „Mitridate, re di Ponto“ (1770.); „Ascanio in Alba“ (1771.); „Lucio Silla“ (1772.); „Il sogno di Scipione“ (1772.); „Betulia Liberata“ (1771.) i „Thamos, kralj Egipta“ (1773., 1775.). Pod *opere buffe* ubrajaju se „La finta semlice“, ujedno i prva *opera buffa* (1768.); „La finta giardiniera“ (1774.); „L'oca del Cairo“ (1783.); „Lo sposo deluso“ (1786.); „Le nozze di Figaro“ (1786.); „Don Giovanni“ (1787.); „Cosi fan tutte“ (1789.) i „Die Zauberflöte“ (1791.). *Opere serie* koje je skladao su „Il re pastore“ (1775.); „Zaide“ (1779.); „Ideomeno“ (1782.) te „La clemenza di Tito“ (1791). Tu je još niz arija, dueta, terceta i vokalnih kvarteta uz orkestar, kanona, zborova i popijevki uz klavir, dvadesetak misa, kantata, oratorija, četrdesetak popijevki uz klavir te nedovršeni „Requiem“ za soliste, zbor i orkestar.¹³

8.2. Opera „Figarov pir“ (Le nozze di Figaro)

Figarov pir je talijanski glazbeni igrokaz u 4 čina, napisan na libreto L. da Pontea prema istoimenom Beaumarchaisovom djelu. Ovo djelo praizvedeno je 1. svibnja 1786. godine u Beču. Uloge u operi su: grof Almaviva, bariton; grofica Rosina, sopran; Susanna – njezina sobarica, sopran; Cherubino – paž, sopran; Marcellina, alt; Basilio – učitelj glazbe, tenor; Bartolo – liječnik iz Seville, bas; vrtlar Antonio, njegova kćerka Barbarina, sudac don Curzio te dvorska posluga. Radnja se odvija na dvoru grofa Almavive, nedaleko od Seville, u drugoj polovici 18. stoljeća.

¹³ Josip Andreis, *W.A.Mozart*. SNL; Zagreb, 1989.,92.-120.str.

Sadržaj:

Uvertira

1. Čin:

Grofičina sobarica, Susanna, i grofov brijač, Figaro, spremaju vjenčanje. Namijenjena im je soba između odaja grofa i grofice. Susanna sumnja zašto je to tako te upozorava Figara na grofova ljubavna proganjanja. Figaro se ljuti te mislima izaziva grofa, a to je ujedno i Figarova prva velika arija u kojoj kaže: „Usuđuje li se gospodin grof zaplesati, neka samo kaže, ja ću mu zasvirati!“. Susanna ostaje sama u sobi te joj u posjet dolazi mladi paž Cherubino, zaljubljen u sve žene, a osobito u groficu. Cherubino se tuži Susanni kako ga je grof dan prije uhvatio pri udvaranju vrtlarevoj kćeri, Barbarini, te da će ga sigurno zbog toga i kazniti. Grof dolazi do Susanne te želi dogovoriti ljubavni sastanak u vrtu dvora. Do Susanne dolazi i don Basilio, a za to vrijeme se grof skriva iza naslonjača u koji se neopaženo već uvalio Cherubino. Nakon što Don Basilio progovori o Cherubinovoj zaljubljenosti u groficu Rosinu, grof otkriva sebe, a potom i Cherubina te ga kažnjava odlaskom u vojsku.

2. Čin:

Grofica Rosina u svojoj sobi žali i razmišlja o nevjeri svoga muža. Susanna je uvjerava kako je grof uopće ne zavodi, već samo traži novčanu naknadu u zamjenu za njezinu ljubav. Figaro smišlja kako nasamariti grofa anonimnim pismom u kojem piše da će grofica navečer imati ljubavni sastanak u vrtu. Na scenu dolazi Cherubino, a Susanna ga nagovara da otpjeva pjesmu koju je namijenio grofici. Susanna i grofica nastavljaju s odijevanjem Cherubina u žensku odjeću. Grof ljutito kuca na vrata, a prestravljeni Cherubino i Susanna se sakriju. Cherubino se sakrio u ostavu, a Susanna iza zastora. Grof napadne groficu zbog anonimnog pisma kojeg je primio. Kada se začuje zvuk iz ostave u kojoj je skriven Cherubino, grof, prethodno ljut i ljubomoran zbog anonimnog pisma, želi saznati tko je unutra, no grofica ga uvjerava da je unutra Susanna. Kako nije uspio otključati vrata, grof odvodi groficu iz sobe u potrazi za nekakvim oruđem kojim bi provalio u ostavu. Dok su izbivali iz sobe, Cherubino je skočio kroz prozor, a Susanna se skrila u ostavu. Grofica uvjerava grofa da mu je pismo napisao Figaro, a isporučio Basilio. Zatim na scenu dolazi Figaro kako bi započele svadbene svečanosti, no grof mu postavlja nekoliko zbunjujućih pitanja. Figaro negira da je napisao pismo, a Susanna i grofica mu pokušavaju znakovima dati do znanja da grof sve zna. Iznenada

sa scenu upada Antonio pod utjecajem alkohola koji se tuži kako je netko skočio kroz prozor i potrgao mu cvijeće. Grof shvaća da je cvijeće potrgao Cherubino, iako ga Figaro uvjerava da je to bio on. Radnja se sve više zapliće, a na scenu dolaze Marcellina, Bartolo i Basilo te sada svatko na svoj način izražava želje, a u tome svemu se grof više ne može snaći.

3. Čin:

Susanna obećava grofu ispunjenje njegovih ljubavnih zahtjeva u zamjenu za pomoć i izbavljenje Figara iz neprilika. Grof je sretan jer misli da će napokon dobiti ono što cijelo vrijeme želi, ali slučajno dočuje da Susanna Figaru poručuje kako su već pobijedili te shvaća da mu se opet sprema nekakva podvala. Sastaje se sud te proglašava Figara krivim, no tijekom suđenja shvaćaju da je Figaro zapravo nezakonito dijete Marcelline i Bartola koje je ukradeno kao beba. Grofica odluči kako će ona, umjesto Susanne, iznenaditi grofa u vrtu na ljubavnom sastanku. Njih dvije sastavljaju pismo i daju ga grofu koji to isto pismo mora vratiti Susanni u znak potvrde dogovora. Barbarina uspijeva izmoliti Cherubina sebi za zaručnika umjesto da bude poslan u vojsku. Kad se ta dva para, Susanna i Figaro te Barbarina i Cherubino, nađu kod grofa kako bi dobili dozvolu za vjenčanje, Susanna podmetne grofu ljubavni poziv.

4. Čin:

Barbarina gubi iglu koju je trebala vratiti Susanni te ju traži u mraku. U tom trenutku nailazi na Figara i sve mu naivno ispriča. Figaro shvaća da će biti prevaren, vidjevši grofa kako kriomice otvara nečije pismo. Susanna ostaje sama, pjeva ariju upućenu Figaru, a on zasljepljen ljubomorom misli kako je to upućeno grofu. Tada dolazi do promjene, napokon se počinju odmotavati sve zavrzlane toga dana. Radnja se odvija u vrtu, u mraku. Na scenu izlazi grofica prerusena u Susannu, a Cherubino je zadirkuje. Dolazi grof koji s namjerom da pljusne Cherubina, udari Figara koji se prikrao u tami te Cherubino uspijeva pobjeći. Grof se udvara prerusenoj Susanni, daje joj prsten te se oboje povlače u tamu. Tada dolazi Susanna, prerusena u groficu, nailazi na Figara koji je upozorava na grofove nečasne namjere. U tom razgovoru prepoznaje Susannin glas, prihvaća njezinu igru i počinje se udvarati. Bijesna Susanna ošamari Figara ne znajući da ju je on već prepoznao. Taj nesporazum napokon riješe

u prekrasnom duetu. Grof shvaća da je prsten zapravo dao grofici. Moli je za oprost, a ona prihvaća ispriku. Cijela radnja završava velikom večernjom svečanošću.¹⁴

8.3. Analiza arije grofice *Porgi, amor*

Porgi, amor, qualche ristoro
al mio duolo, a' miei sospir.
O mi rendi il mio tesoro,
o mi lascia almen morir.

O ljubavi, donesi malo olakšanja
mojoj tuzi, mojim uzdasima;
Oj vrati mi voljenu osobu
Ili me u milosti pusti da umrem.

Porgi, amor arija je grofice iz drugog čina opere „Figarov pir“. Po obliku je *cavatina* ili kratka pjesma u kojoj se ističu jednostavnost i emotivnost. Sastoji se od samo četiri retka pri čemu se fraze ponavljaju kako bi se naglasila dubina osjećaja grofice. Melodija je sporog, ponavljajućeg karaktera, s minimalnim ukrasima, čime se stvara atmosfera stabilnosti i introspekcije. Ova arija predstavlja prvi nastup grofice Rossine u drugom činu. Na pozornici je sama te izvodi ariju koja je intimna ispovjedna pjesma u kojoj grofica izražava svoju tugu zbog gubitka ljubavi svoga muža. Odsutnost raskošne orkestracije i jednostavnost melodijske linije naglašavaju osjećajnu dubinu i iskrenost izričaja grofice Rossine. Ovo je prva solo scena grofice u operi, u kojoj grofica svojom emotivnom ispoviješću prenosi jasnoću i dubinu svoje tuge na slušatelje.

Arija je napisana u Es-duru, 2/4 mjeri s oznakom tempa *larghetto* što znači 'vrlo široko'. Započinje preludijem u trajanju od 16 taktova iznoseći ukrašen i orkestriran motiv glavne melodijske linije. Na početku vokalne dionice pratnja zauzima suptilnu funkciju pokretanja široke dvodobne mjere ponavljajućim šesnaestinskim ritamskim obrascima.

Primjer br. 23

¹⁴ Nenad Turkalj, *Figarov pir*. 125 Opera, Školska knjiga; Zagreb, 1997., 193.-196. str.

Vokalna linija u svojoj jednostavnosti i širini predstavlja vokalno-tehnički izazov pjevaču u smislu 'ogoljenosti' zvuka i prenošenju emocije na slušatelje.

Formu arije *Porgi, amor* teško je smjestiti u standardni okvir. Najbliži opis forme bi bio podijeljenost na dva velika dijela, A i B, od kojih svaki sadrži još jednu podjelu a i b fraze. Već na kraju prve fraze A dijela, u 25. taktu, dolazi promjena tonaliteta, odnosno modulacija u dominantni tonaliteta, B-dur. Drugi dio A dijela u dominantnom je tonalitetu.

Primjer br. 24

Drugi dio A dijela u dominantnom je tonalitetu i donosi vrhunac arije, uzlaznu melodiju u ljestvičnom nizu od b1 do as2 koja ujedno predstavlja i kraj A dijela.

Primjer br. 25

B dio donosi tekst s početka arije, ali u sitnijim ritamskim obrascima, odnosno šesnaestinskim grupama. Zbog takve ritamske slike stvara se osjećaj napetosti i očaja popraćenog tekstom „O ljubavi, donesi malo olakšanja, Ili me u milosti pusti da umrem“. Arija završava postludijem u trajanju od dva i pol takta.

9. Giuseppe Verdi

9.1. Biografija i stvaralaštvo

Giuseppe Verdi rođen je 1813. godine u Parmi, a umro je 1901. godine u Milanu. Verdi je skladatelj koji je stvarao više od pola stoljeća te time i najistaknutija ličnost talijanske povijesti. Svoje glazbeno obrazovanje započinje kao orguljaš i skladatelj prigodnih skladbi, a s 19 godina prvi put, neuspješno, pokušava upisati Konzervatorij u Milanu. U razdoblju od 1836. do 1839. godine boravi u Bussetu gdje vrši dužnost gradskog kapelnika. Nakon uspješnog debija u milanskoj Scali operom *Oberto, grof San Bonifacia*, počinje djelovati u Milanu. Njegovo stvaralaštvo bazirano je gotovo isključivo na skladanju opera, a napisao ih je 26. U Verdijevim djelima možemo osjetiti utjecaj njegove važne političke uloge u revolucionarnom pokretu za oslobođenje i ujedinjenje Italije sredinom 19. stoljeća. Tako u operama, kao što su *Lombardijci* i *Nabucco*, možemo pronaći arije i zborske brojeve prožete rodoljubnim osjećajima, a koje su tada pobunjenici prenosili na ulice i pjevali (Turkalj, 1997: 347). „Postupno postaje Verdijevo ime čak i osebujnim simbolom čitava političkog programa: poklik 'Viva Verdi!' predstavljao je 1859. niz aktualnih kratica: Viva V(ittorio) E(manuele) r(E) d'I(talia)!“ (Andreis, 1976: 512). Upravo operom *Nabucco*, Verdi ostvaruje međunarodnu reputaciju u kojoj svoje patriotske ideje uvrštava u povijesni sadržaj. Vrhunac stvaralaštva postiže skladanjem opera *Rigoletto* (1851.), *Trubadur* (1853.) i *La traviata* (1853.). Skladanjem *Aide* (1871.) povodom otvorenja Sueskog kanala učvrstio je međunarodnu slavu. Svoje posljednje dvije opere *Otello* (1887.) i *Falstaff* (1894.) piše nakon prestanka skladanja i povlačenja iz skladateljskog života zbog promjena u estetici talijanske opere i glazbe općenito. Verdijev operni opus čine još i opere: *I Lombardi alla prima Crociata* (1843.); *Ermani* (1844.); *I due Foscari* (1844.); *Giovanna d'Arco* (1845.); *Alzira* (1845.); *Atilla* (1846.); *I Masnadieri* (1847.); *Il Corsaro* (1848.); *La battaglia di Legnano* (1849.); *Stiffelio* (1850.); *Luisa Miller* (1849.); *Macbeth* (1847.); *Il Trovatore* (1853.); *La Traviata* (1853.); *La forza del destino* (1862.); *Un ballo in maschera* (1859.); *Don Carlos* (1867.) i druge. Osim opera, Verdi je napisao i nekoliko komornih i vokalnih djela od kojih je najpoznatiji *Requiem* napisan 1847. godine. Verdijevo stvaralaštvo možemo podijeliti u tri faze. Prva faza traje od 1839. do 1853. godine, a tad se najviše oslanja na tradiciju. U prvoj fazi piše „Latinsku triologiju“ koju čine opere *Rigoletto*, *Trubadur* i *Traviata*. Drugu fazu, od 1853. do 1871. godine, obilježava veliki utjecaj francuske 'velike opere' pri čemu se približava širim, općeljudskim temama i problemima. Treća faza, od 1871. do 1903. godine, posljednja je faza

okarakterizirana složenijim harmonijskim jezikom, pojačanom dramaturškom ulogom motiva te orkestralnim slogom.¹⁵

9.2. Opera „Otello“

Otello je opera u četiri čina, libreto je napisao Arrigo Boito prema Shakespeareovom predlošku, a praizvedba je bila 5. veljače 1887. godine u Milanu. Radnja opere se odvija na otoku Cipru, potkraj 15. stoljeća. Uloge u operi su: Otello – crni mletački vojskovođa (tenor), Desdemona – njegova žena (sopran), Jago – mletački zastavnik (bariton), Emilia – njegova žena (mezosopran), Cassio – mletački časnik (tenor), Montano – mletački časnik (bariton), Roderigo – Mlečanin (tenor), Lodovico – mletački poslanik (bas), Glasnik (bariton) te ciparski puk, mletački vojnici, dvorjani i dvorske dame, sluge i mornari (Turkalj, 1997: 392).

Sadržaj:

1. Čin

Mlečani i domaći svijet u ciparskoj luci iščekuju povratak Otellove lađe koja se vraća iz borbe s Turcima. Objavljujući svima pobjedu, Otello se sretno iskrcava, dok Jago priželjkuje gospodarevu propast. Puk se veseli pobjedi plešući oko vatre i ispijajući vino na obali. Rodrigo dolazi na Cipar jer je zaljubljen u Desdemonu. Jago iskoristi priliku da nahuška Rodriga na Cassija, lažno ga optužujući. Nastaje svađa i borba u kojoj Cassio nehotice rani časnika Montana. Kada Otello vidi ranjenog Montana, razočaran, degradira Cassija. Tu situaciju Jago smatra svojom pobjedom. Puk se razilazi, Otello ostaje bdjeti do potpunog smiraja grada, a u susret mu dolazi voljena Desdemona te zagrljeni gledaju zvijezde na vedrome nebu.

2. Čin

U vrtu Otellove palače Jago nagovara Cassija da pronade Desdemonu te kod nje izmoli milost od Otella. U trenutku kad se rastajao od Desdemone, nailazi Otello, a Jago svojim spletkarenjem probudi sumnju Otella u poštenje Cassija, ali i u Desdemonin odnos s Cassijem. Otello postaje ljubomorani. Dolazi skupina Ciprana koji nose darove i cvijeće

¹⁵ Nenad Turkalj, *Giuseppe Verdi*. 125 Opera, Školska knjiga; Zagreb, 1997., 348.-349. str.

Desdemoni na poklon. Desdemona prilazi Otellu kako bi od njega izmolila milost za Cassija. Otello, razdražen sumnjom, otrgne Desdemonin rubac kojim ga je povijala i baci ga na pod. Jagova supruga i Desdemonina pratiteljica, Emilija, podiže rubac s poda, a Jago joj ga neprimjetno uzme iz ruku. Jago nastavlja sa spletkama te taj rubac prilaže kao lažni dokaz tajne veze Desdemone i Cassija. Otello povrijeđen planira osvetu, a Jago mu obeća pomoć.

3. Čin

Otello prima vijest o skorom dolasku mletačke galije s duždevim poslanikom. Jago i dalje kuje svoje planove te podsjeća Otella na rubac i Desdemoninu nevjernost, a zatim se povlači. Otello prilazi svojoj ženi i ironično je podsjeća na rubac za koji ona vjeruje da ga je izgubila. Desdemona na prvu ne uzima za ozbiljno njegove riječi, misli da je time samo želi odvratiti od njezinih molbi za Cassijevu milost. Desdemona plače, Otello je nemilosrdno u bijesu naziva bludnicom. Otello načuje segmente Cassijevog i Jagovog razgovora i vidi rubac koji Cassio drži u rukama, ne znajući da mu je Jago podmetnuo. Ono što je vidio i čuo bilo je dovoljno da Otello odluči ubiti Desdemonu u njevoj postelji i Cassija, za kojeg će se pobrinuti Jago. Dolazi poslanik iz Venecije koji nosi vijesti o Otellovoj smjeni, a za njegova nasljednika izabran je Cassio. Otello predaje vlast Cassiju i ispred cijele dvorane vrijeđa svoju ženu. Otello ostavljen od sviju pada u nesvijest.

4. Čin

Desdemona se u nevjericu muževa ponašanja sprema na počinak, a Emilija je tješi. Desdemona pjeva tužnu *Pjesmu o vrbi*, teško se odvaja od Emilije, izgovara svoju molitvu i odlazi u postelju. Otello ulazi, tiho priđe i probudi je poljupcem, optužuje je za preljubništvo i nagovještava joj skorbu smrt. Kad Desdemona zamoli za sučeljavanje s Cassijem, Otello odgovara da je on već mrtav te davi svoju ženu. Dolazi Emilija i obavještava da je Cassio ubio Rodriga. Emilija optužuje Jaga za spletke o Desdemoninoj nevjeri pred svima, Jago bježi, a Otello prekasno shvaća kobnu zabludu te ubija i sebe. Umirući, još jednom poljubi već mrtvu Desdemonu.¹⁶

¹⁶ Nenad Turkalj, *Giuseppe Verdi. 125 Opera, Školska knjiga; Zagreb, 1997., 395.-397. str.*

9.3. Analiza arije Desdemone *Ave Maria*

Ave Maria, piena di grazia, Eletta fra le spose e le vergini sei tu, Sia benedetto il frutto, o benedetta, Di tue materne viscere, Gesù.	Zdravo Marijo, milosti puna, Blagoslovljena ti među ženama, Blagoslovljen plod utrobe tvoje, Isus.
Prega per chi adorando a te si prostra, Prega nel peccator, per l'innocente, E pel debole oppresso e pel possente, Misero anch'esso, tua pietà dimostra. Prega per chi sotto l'oltraggio piega la fronte E sotto la malvagia sorte; Per noi, per noi tu prega, Prega sempre e nell'ora della morte nostra, Prega per noi, prega per noi, prega. Ave Maria . . . Nell'ora della morte. Ave! . . . Amen!	Moli za one što klečeći pred tobom mole, Moli za grešnike, za nevine, Za potlačene i moćnike, I tužnima pokaži samilost svoju. Moli za one koji su pognute glave pod bijesom, pod zlom sudbinom; za nas, za nas se ti moli, moli se uvijek, i u času naše smrti, moli za nas, moli za nas, moli. Zdravo Marijo... Na času naše smrti. Zdravo!... Amen

Arija Desdemone, *Ave Maria* iz opere „Otello“ skladana je u As-duru, 4/4 mjeri, s oznakom tempa *adagio e legatissimo* i početkom u *pianissimo* dinamici. Arija počinje recitativom kojem prethodi preludij od 6 taktova koji nagovještava mirnu i introspektivnu atmosferu notama dugih vrijednosti trajanja. Ova arija je molitva, vrlo intimna i emocionalna. Recitativ sadrži prvi dio molitve „Zdravo Marijo“ te se cijeli izgovara na jednom tonu, na es1. Melodijskom linijom na jednom tonu Verdi preslikava liturgijsku glazbu koja je jednostavna zbog naglaska na riječi molitve te koherentnosti i sjedinjenja naroda u molitvi. Ritamski obrazac recitativa u potpunosti je oblikovan prema prirodnom izgovoru tih riječi. Cijeli recitativ je zamišljen kao kontemplacija i ima oznaku za izvođenje *sotto voce* što prevodimo 'ispod glasa'.

sotto voce.

A - ve Ma - ria pie - na di grazia, e - let - ta fra le spo - se e le ver - gi - ni sei tu, sia be - ne - det - to il
 A - ve Ma - ria! gra - ti - a ple - na, Do - mi - nus te - cum, Do - mi - nus te - cum, Be - ne - dic - ta
 Hail Ma - ry, Hail! full, full of grace, The Lord, the Lord is with thee, the Lord, the Lord is with thee, Blessed, bless - ed

col canto.

Primjer br. 26

Arija počinje u 13. taktu u *pianissimu* s oznakom *dolce*. Desdemonina molitva razvija se kroz ariju koja je oblika male dvodijelne pjesme. Klavirska (orkestralna) pratnja je u ulozi lagane harmonijske podrške što još više izražava emotivnost i ranjivost lika Desdemone melodijskom linijom. Melodijska linija sadrži velike intervalske skokove koje možemo protumačiti kao jecaje ili vapaje u molitvi.

dolce.

pre - ga pel pec - ca - tor,
 Be - - ne - dic - ta tu.

Primjer br. 27

Kulminacija arije događa se u 25. taktu s riječima: „Moli za one koji su pognute glave pod bijesom, pod zlom sudbinom“. Ta fraza ima oznake *con espressione*, *marcato* i *animando* kako bi dočarala spomenutu zlu sudbinu i bijes.

marcato. *animando.*

Pre - ga per chi sot - to lol - trag - gio pie - ga la
 Sanc - ta Ma - ri - a, Ma - ri - a Ma - ter
 Pray thou too for him who through grief ex - is - tence

con espressione. *animando.*

Primjer br. 28

Kraj arije predstavlja Desdemonino predavanje tuge, razočaranosti i boli u ruke 'Onog koji sve tuge briše'. Njezina iskrena i čista emocija osjeća se kroz cijelu ariju, a najviše na samom kraju kad prihvaća svoju sudbinu i žrtvu koju podnosi. Upravo taj dio interpretativno, ali i tehnički, predstavlja najveći zadatak ove arije.

Posljednju frazu arije možemo razmatrati kao upućivanje molitve Bogu, u nebo, rastavljenim akordom tonike As-dura. Konačni „Amen!“ vraća nas iz kontemplativnog stanja u realnost skokom s as2 na es1.

Primjer br. 29

ZAKLJUČAK

Tema ovog diplomskog rada bila je analiza djela s programa solističkog koncerta te upoznavanje s biografijama i stvaralaštvom skladatelja odabranih djela. Nakon pisanja ovog rada stječemo znanje potrebno za što kvalitetniju i bolju interpretaciju navedenih djela. Dobra vokalno-tehnička pripremljenost ključna je za izvedbu koncerta, ali bez analize djela nepotpuna je i manjkava za shvaćanje poruke i pozadine svake skladbe. U odabiru programa za solistički koncert važno je pronaći skladbe koje su pisane i namijenjene glasu izvođača. Kako bi interpretacija bila autentična, pomaže nam upravo upoznavanje života i stvaralaštva svakog skladatelja. Time spoznajemo pozadinsku priču svake skladbe i na koji način je najbolje izvesti. Pored glazbenih smjernica tu je i tekst pjesme kao važna smjernica pri interpretaciji. Ovaj solistički koncert sadrži 10 skladbi iz različitih stilskih razdoblja. U programu su skladbe nastale od 18. do 20. stoljeća, na različitim jezicima; talijanskom, njemačkom i hrvatskom. Izazovno je za pjevača održati jednaku koncentraciju od početka do kraja s obzirom na glazbene promjene koje su uvjetovane vremenom nastanka skladbe. Glazba je medij kojim se direktno prenose osjećaji, od glazbenika do slušatelja. Ona nas može odvesti u dubinu našeg bića i potaknuti emocije za koje smatramo da ih ni ne posjedujemo te zato treba biti oprezan i kvalitetan u izvedbi, ali i u slušanju glazbe. Izvedba nekog glazbenog djela može se shvatiti kao autoportret izvođača. Interpretacija i shvaćanje djela svakog izvođača autentično je umjetničko djelo koje se direktno prenosi na slušatelje.

POPIS LITERATURE

Andreis, J. (1974) Povijest glazbe 1. Zagreb: Liber Mladost

Andreis, J. (1989) Povijest glazbe 3. Zagreb: Sveučilišna naklada Liber

Andreis, J. (1989) Povijest glazbe 4. Zagreb: Sveučilišna naklada Liber

Bach, Johann Sebastian. *Wikipedia*, mrežno izdanje.

https://hr.wikipedia.org/wiki/Johann_Sebastian_Bach Pristupljeno 8.2.2024.

Bach, J. S., Muka po Mateju, *Wikipedia*, mrežno izdanje

[https://de.wikipedia.org/wiki/Matth%C3%A4us-Passion_\(J._S._Bach\)](https://de.wikipedia.org/wiki/Matth%C3%A4us-Passion_(J._S._Bach)) Pristupljeno 22.4.2024.

Bersa, Blagoje. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013.-2024. <https://www.enciklopedija.hr/clanak/bersa-blagoje> Pristupljeno 4.2.2024.

Bononcini, Giovanni Maria – *Encyclopedia.com, mrežno izdanje*.

<https://www.encyclopedia.com/arts/dictionaries-thesauruses-pictures-and-press-releases/bononcini-giovanni-maria-0> Pristupljeno 12.2.2024.

Brahms, Johannes. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013.-2024. <https://www.enciklopedija.hr/clanak/brahms-johannes> Pristupljeno 8.2.2024.

Brahms, Johannes. *Krležijana, (1993-99), mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2024. <https://krlezijana.lzmk.hr/clanak/brahms-johannes> Pristupljeno 8.2.2024.

Krešimir Kovačević (ur.), *Muzička enciklopedija, I*, Zagreb, Jugoslavenski leksikografski zavod, 1978.

Mahler, Gustav. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013 – 2024. <https://www.enciklopedija.hr/clanak/mahler-gustav> Pristupljeno 14.2.2024.

Strauss, Richard. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013 – 2024. <https://www.enciklopedija.hr/clanak/straus-richard> Pristupljeno 13.2.2024.

Turkalj, N. (1997) 125 Opera, Školska knjiga, Zagreb.

Wagner, Richard. *Biografija.net, mrežno izdanje*. <https://biografija.net/richard-wagner/> Pristupljeno 6.2.2024.